

OBORNI TERÉZ

ERDÉLYI ORSZÁGGYŰLÉSEK A 16–17. SZÁZADBAN

*(Országház Kiadó, Budapest, 2018. 421 o. ISBN 978-615-5674-59-4)**

Az Országgyűlés Hivatala nem kisebb dologra vállalkozott *A magyar országgyűlések története* című sorozat megindításával, minthogy bemutassa a magyar országgyűlések történetét a kezdetektől 2014-ig, méghozzá több, hasonló szerkezetű, ám az egyes korszakok sajátosságaira fókuszáló kötetben. A sorozat legújabb, szám szerint negyedik kiadványát az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történeti Intézetének tudományos főmunkatársa, a Kora újkori Témacsoport vezetője és az ELTE Történelem Segéd tudományai Tanszék habilitált egyetemi docense, Oborni Teréz jegyzi. A 2018 végén napvilágot látott munka a szerző kutatási területéhez és tudományos tevékenységéhez illeszkedve a kora újkori erdélyi országgyűlések fejlődését, történetét dolgozza fel, a tőle megszokott alaposással.

Csupán a mű címét hallva, a recenzens – és talán nincs ezzel egyedül – óhatatlanul az 1874-ben újtárra indult 11 részes Magyar Országgyűlési Emlékek kezdő kötetére,¹ majd az egy évvel később megjelenő 21 kötet kiadását megélt Erdélyi Országgyűlési Emlékekre,² valamint az 1926-ban született Trócsányi Zsolt erdélyi kormányzattörténeti munkáira³ asszociált. S hogy jó gondolati úton járt, azt mi sem bizonyítja jobban, mint Oborni Teréz öt oldalas előszava, ahol maga is említést tesz az Erdélyi Országgyűlési Emlékekről, felhívva a figyelmet arra is, hogy az több helyen pontosításra és kiegészítésre szorul. Trócsányi Zsolt műveit pedig a szerző saját kötetének előzményeként, annak megkerülhetetlen forrásmunkájaként jelöli meg, ám világosan előrebocsátja, hogy véleménye nem minden esetben egyezett Trócsányi Zsolt nézeteivel. A szerző bevallott célja a XVI-XVII. századi erdélyi és a keleti országrészben működő országgyűlések történetének és működésének átfogó bemutatása a legszélesebb és legfrissebb kutatási eredményeket felvonultató szakirodalom feldolgozásával.

A 421 oldal terjedelmű monográfia öt, egymásra logikusan épülő szerkezeti egységre tagolódik. A fejezeteket minden esetben végjegyzetek zárják le, ahol az adott rész feldolgozásához felhasznált forráskiadványok és szakirodalom kap helyet. A főszövegben felbukkanó, viszonylag csekély számú lapalji jegyzet leginkább magyarázó, kiegészítő információkat tartalmaz, elvéve található egy-egy további szakirodalomra való utalás. Oborni Teréz érvelésének alátámasztására számos hosszabb-rövidebb terjedelmű forrásrészletet közöl, amelyek segítségével még inkább érzékelteti az olvasóval a tárgyalt kor-

* A recenzió az MTA–SZTE Oszmán-kori Kutatócsoport munkájának keretében készült, továbbá az Emberi Erőforrások Minisztériumának 20391-3/2018/FEKUSTRAT jelzésű projektje támogatta: Szegedi Tudományegyetem, Interdiszciplináris Kiválósági Központ, Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszék, MTA–SZTE Oszmán-kori Kutatócsoport.

¹ Magyar Országgyűlési Emlékek. Monumenta Comititalia Regni Hungariae, I–V. Szerk. *Fraknoi Vilmos*. Budapest, 1874–1876.

² Erdélyi Országgyűlési Emlékek. Monumenta Comititalia Regni Transylvaniae, I–XXI. Szerk. *Szilágyi Sándor*. Budapest, 1875–1898.

³ *Trócsányi Zsolt: Az erdélyi fejedelemség korának országgyűlései: adalék az erdélyi rendiség történetéhez*. Budapest, 1976.; *Trócsányi Zsolt: Erdély központi kormányzata: 1540–1590*. Budapest, 1980.; *Trócsányi Zsolt: Törvényalkotás az Erdélyi Fejedelemségben*. Budapest, 2005.

szak érdekes és megragadó világát. Hasonló, bár inkább könnyedebb, tájékoztató jellegű funkciót töltenek be a könyvben szereplő illusztrációk – összesen 66 kép és hat térkép – is.

Az első fejezet (*Erdélyi rendi gyűlések Buda elestéig*) nemcsak oldalszámok (76. o.), de az időbeli határok tekintetében is a kötet legterjedelmesebb részének számít. Ennek legfőbb oka, hogy a szerző nem elégszik meg az Erdélyi Fejedelemség szűk értelemben vett kora újkori (16–17. századi) országgyűléseinek bemutatásával, annak a folyamatnak a részletekbe menő felvázolására törekszik, ami az 1526 előtti vajdai tartománygyűlésektől a fejedelemség országgyűléseihez vezetett. Ennek megfelelően egy alfejezetben veszi górcső alá a középkori Erdély közjogi helyzetét, politikai berendezkedését, a tartományi igazgatás és rendiség jellemzőit. Oborni Teréz hosszú oldalakon keresztül követi végig a magyar királyi hatalom képviselőjének számító vajdai tisztség alakulását, megállapítva, hogy az mindvégig megmaradt a mindenkor magyar király alattvalójának. Az erdélyi vajdát a középkori Magyar Királyság legfőbb tisztségviselőinek a sorában kell megemlíteni. A vajda, mint tisztségnév használata a XII. század végére datálható, ezt megelőzően többféle elnevezéssel lehet találkozni. Mivel e poszt viselőit sokszor köteleességük a királyi udvarba szólította, a XIII. század elejétől bevett gyakorlattá vált az alvajda (általában kettő) kinevezése. A vajdai hatalom a tetőpontját Szapolyai János hivatalviselése alatt érte el, ám a szerző szerint ez nem feltétlenül magának a tisztségnek az erősödéséből következett. Ebben szerepet játszott ugyanis az, hogy a XV. század utolsó évtizedeiben már egy személy töltötte be a Magyar Királyság két fontos országos hivatalát: az erdélyi vajda és az országbíró tisztségeket. A középkori értelemben vett utolsó vajdák kinevezésére a XVI. század közepén, I. Ferdinánd által került sor (1552-ben Báthory András, majd 1553-ban Dobó István és szentiványi Kendy Ferenc). A vajdák vagy az alvajdák által, a magyar király nevében kihirdetett és megtartott tartományi gyűlések a három erdélyi nemzet (székely, szász, magyar) szemszögéből értelmezve általános gyűlések voltak, míg a Magyar Királyságban működő országgyűlések nézőpontjából a részgyűlés szerepét töltötték be. Megjegyzendő ugyanakkor az is, hogy az erdélyi rendek nemcsak az Erdélyben megtartott általános- és részgyűléseken, hanem a Magyar Királyság országgyűlésein is képviseltethették magukat, jóllehet utóbbin szavazati joggal nem rendelkeztek.

A második alfejezet a sorsfordítónak számító mohácsi csata után, a kettészakadt országban bekövetkezett változások bemutatására koncentrál, és ennek tükrében tesz megállapításokat a korabeli országgyűlésekről. Ami a kettős királyság erdélyi rendi gyűléseit illeti, elmondható, hogy 1526 és 1540 között összesen 32 gyűlés megtartásáról maradtak fenn adatok. Ezek összehívása Szapolyai Jánoshoz és I. Ferdinándhoz egyaránt köthető. Ebben a periódusban lebonyolított általános gyűlések olyan országos gyűléseként funkcionáltak, amelyeken mindhárom rendi nemzet képviselői megjelentek, míg a részgyűléseken általában már csak egy vagy két rend képviseltette magát. Az ekkoriban megszervezett tartományi gyűlések mechanizmusa az egységes Magyar Királyság hagyományos gyűléseihez igazodott. A két király között 1538-ban létrejött váradi egyezmény után vette kezdetét Szapolyai János és I. Ferdinánd uralma alá tartozó országrészek különválása. Bár Szapolyai János 1540 júliusában bekövetkezett halála után kimutathatóak az Erdély területén tartott gyűlések különálló törvényhozás irányába mutató jellemzői, Oborni Teréz véleménye szerint ezek azonban még nem lépték át a korábbi tartományi gyűlések jogköreinek határát. Ahhoz, hogy ezek valódi országgyűlésekké váljanak, az 1541. év eseményeire volt szükség.

A második fejezet (*A keleti Magyar Királyságtól az Erdélyi Fejedelemségig*) négy alfejezetre bontva tekinti át az erdélyi gyűlések formálódásának 30 éves periódusát, beágyazva az Erdély történelmében bekövetkezett változások felvázolásába. Buda 1541. évi oszmán megszállását követő években a leszakított erdélyi és tiszántúli országrész az önállóság útjára lépett. Szulejmán szultán parancsa értelmében az Izabella királyné és fia, János Zsigmond kezére juttatott területet Erdély, a Tiszától keletre eső vármegyék, valamint a Kassa központú Felső-Magyarország alkotta, míg az 1541. december 29-től 1542 végéig érvényben lévő gyalui egyezmény értelmében I. Ferdinándot illette a terület. A szerző összefoglalóan megállapítja az 1540-es évek erdélyi gyűléseiről, hogy ekkor ment végbe a késő középkori tartománygyűlés fokozatos átalakulása, melynek fő jellemzője, hogy olyan funkciók gyakorlását – „korlátozottan értendő királyválasztási jog, országos érvényű törvények meghozása, országos adóterhek meghatározása és kivetése, kormányzati rend kialakítása” – látta el, amelyekre ezt megelőzően Magyarországi rendi gyűléseinek volt jogköre (106. o.). Elmondható tehát, hogy Izabella és János Zsigmond Erdélybe érkezését követően az országgyűlések elsősorban az államszervezéssel és az alkotmányozással kapcsolatos teendők színterét jelentették. Nem volt ez másképpen a Királyi Magyarország és a keleti országrész rövid idejű (1551–1556) Habsburg-kézen való egyesítését követően a fia nevében kormányzó Izabella hároméves regnálása (1556–1559) alatt sem, amely periódushoz olyan alaptörvények meghozása köthető, amelyek nem sokkal később az Erdélyi Fejedelemség fundamentumát jelentették. Oborni Teréz részletekbe menő áttekintést ad az Izabella királyné és fia első, rendkívüli jelentőségű kolozsvári országgyűléséről (1556. november 25.), ismertetve az államszervezéshez kapcsolódó határozatokat; többek között azt is, hogy ekkor helyezték Izabella kezébe a főhatalmat, a külügyi és belügyi kormányzat egészével egyetemben. II. János 1559-ben, édesanyja halálát követően választott királyként vette át a hatalmat a keleti országrészben. II. János végleges uralomra jutása után a felvidéki területek birtoklásáért I. Ferdinánddal, majd annak fiával és utódával, II. Miksával háborúskodott. A területi és hatalmi konfliktus rendezését nemcsak fegyverek, hanem tárgyalás útján is próbálták megoldani az 1560-as évek folyamán, miközben az ország stabilitásának megingásával is szembe kellett néznie az uralkodónak. Az ellentétet végül az 1570. augusztus 16-i speyeri egyezmény zárta le, ami rendezte a közjogi viszonyt a keleti és nyugati országrész, illetve uralkodói (II. János és I. Miksa) között. A szerző kiemeli, hogy az egyezmény bár törvényerőre nem emelkedett, hiszen nem került sor sem a rendi gyűlés elé terjesztésére, sem becikkelyezésére, mégis elsőként ebben tekintik az Erdélyi Fejedelemséget különálló államként, uralkodóját pedig fejedelemtént. II. János országgyűlései tovább alakították a belső önállóság kereteit, s az 1570-es évekre az erdélyi gyűlések törvényhozási gyakorlata szuverén ország képét mutatta, igazságszolgáltatása követte a korábbi magyarországi gyakorlatot.

A következő fejezet (*A fejedelmi hatalom és a rendek viszonya*) az erdélyi fejedelmi hatalom és a rendek kapcsolatának bemutatását állítja középpontba. Abból adódóan, hogy az országgyűlés jelentette találkozásuk legfőbb fórumát, itt érhető leginkább tetten egymáshoz való viszonyuk alakulása a politikai szféra vonatkozásában. Oborni Teréz a bevezető gondolatokban kiemeli, hogy az erdélyi fejedelmi hatalom nem az erdélyi vajda pozíciójából ered, hanem a magyar királyi méltóságból, s az uralkodó személye és egyáltalán az uralma a Portától függött. A tárgyalt korszakban a rendi dualizmus csupán elvi síkon létezett, a valóság sokkal inkább a „fejedelmi túlhatalom vezette alkotmányos monarchia”

képét mutatta (172. o.). Bár a rendek alkotmány biztosította politikai jogokkal bírtak, a fejedelmi hatalommal szemben mégis inkább politikai szempontból a gyengeség jellemezte őket. Ennek egyik okát a szerző a fejedelemség állami létének, politikai hatalmi sajátságaiból vezeti le, hozzátéve, hogy bizonyos krízishelyzetekben azért volt példa arra, hogy engedményeket érjenek el a rendek a fejedelemmel. Az első alfejezet hat részfejezetben érinti azokat az államalkotó rendi nemzeteket (erdélyi magyar nemesi, székely és szász), amelyek politikai jogokat gyakorló közösségként működtek és az Erdélyi Fejedelemség országgyűlésein is képviseltették magukat. A szerző külön foglalkozik a korabeli forrásokban felbukkanó további rendekkel (egyháziak rendje, a városi rend, székelyek társadalmán belüli rendek, tanácsi rend), ismertetve kialakulásuk és működésük főbb vonásait. Oborni Teréz szintén önálló részfejezetet szentelt annak a témakörnek a tárgyalására, hogy a románok miért nem alkottak rendi nemzetet. Ennek okát alapvetően betelepülésük módjában és életviteli sajátosságaikban találja meg. A rendek minden esetben meghatározott, ám állandóan változó számú követek révén képviseltették magukat az országgyűléseken, akik munkájukat segítő, általános érvényű megfogalmazásokat tartalmazó követutasításokkal rendelkeztek. Középkori rendi típusú szövetségnek számított a három erdélyi nemzet uniója, amely egyszerre szolgálta a közös érdekek és az egyes rendek sajátos kiváltságos helyzetének védelmét, amelyek érdekében a XVI. században is sikerrel léptek fel az országgyűléseken. A XVII. század elejére az unió egyre szorosabb köteléket jelentett, ez és a rendek erre tette esküje biztosította az állam alapját jelentő alkotmányos rendet, az uralkodó és a rendek közötti hatalmi megosztást. Sőt, a század közepén a rendek a fejedelemválasztások időszakában nem egyszer határoztak az unióra teendő eskü kötelezettségéről is.

Az országgyűlések típusai címet viselő ötödik fejezet összefoglaló jellegű áttekintést ad az általános-, rész- és tábori gyűlésekről. Megállapítható az, hogy a fejedelemváltás lebonyolítását célzó, vagy komoly és fontos politikai-kormányzati, külügyi, diplomáciai kérdések megtárgyalásakor tartott gyűlések általánosak voltak, az ügyek jellege indokolatlanná tette részgyűlés összehívását. A partialis vagy részgyűlések néhány kivételtől eltekintve az ország általános kormányzatához, az egyetemes gyűlések jogkörébe is tartozó kérdésekben hozhattak határozatot, de jóval kevesebb esetben született itt döntés, szemben a generalis (általános) gyűléssel. A harmadik típusú országgyűlések, a táboriak összehívására speciális esetekben, általában hadfelkelés idején került sor, leginkább a katonai táborokban. Az effajta gyűlések tematikáját vizsgálva kitűnik, hogy az főként katonai kérdéseket érintett, ritkán intézkedtek országos ügyekben. Az általános rendi gyűlések sorában említhetők meg a hangsúlyos szerepet betöltött fejedelemválasztó gyűlések is. Maga a libera electio vagyis a szabad választás privilégiuma a korszak folyamán az erdélyi rendek megkérdőjelezhetetlen jogának számított. Ezt azonban árnyalta, hogy a fejedelem személyének kijelölésébe volt beleszólása a Portának és Habsburgoknak, ráadásul a Magyar Királyságban és a bécsi udvarban is eltérően értelmezték ezt a kiváltságos jogot. Az alfejezetben megjelenik az eltérő nézőpontok bemutatása konkrét példák (például Báthory István, Báthory Zsigmond, Bocskai István, Bethlen Gábor stb.) ismertetésének segítségével. Külön rész foglalkozik a fejedelmi conditiókkal. Ezek, a fejedelemválasztás során a rendek által megfogalmazott feltételek számítottak egyrészt a fejedelmi hatalom legfőbb korlátozó tényezőjének, másrészt rögzítették a rendek fejedelmi hatalomból való részesedését is. A szerző bemutatja, hogy az Erdélyi Fejedelemség fennál-

lása alatt milyen változások figyelhetők meg a conditiók tartalmát, megfogalmazását illetően. Oborni Teréz öt részfejezetet szánt arra, hogy részletességre törekedve felvázolja és végigkövesse az erdélyi fejedelmek uralkodói címeinek alakulását János Zsigmondtól indulva Thököly Imréig bezáróan.

A monográfiát lezáró utolsó fejezet (*Az országgyűlések törvényalkotó működése és egyéb jogkörei*) az országgyűlések szervezetét és működésének rendjét állítja a vizsgálódás középpontjába. A szerző a témát bevezető gondolatoknál ismételtelen visszautal Trócsányi Zsolt alapkutatásaira, ami markáns alapul szolgált e rész megírásához, s csupán néhány, az elmúlt években napvilágot látott újabb következtetésekkel egészült ki jelen munka. A mindvégig egykamarás országgyűlés elrendelése a fejedelem jogkörébe tartozott, s csak ritkán került sor a rendek ilyen irányú kezdeményezésére. A gyűlések éves számának meghatározásakor szigorú szabályt nem lehet megfigyelni, az azonban elmondható, hogy rendkívüli helyzetekben sűrűbben került sor az összehívásokra. Szintén nem volt állandó a gyűlések színhelye sem. Oborni Teréz behatóan veszi sorra az országgyűlések összetételét, a résztvevők különféle csoportjait. A XVII. század végére az Erdélyi Fejedelemségben is megjelent, s egyre inkább megmutatkozott az úgynevezett tanácsai rend elkülönülése. Ez a fejedelmi tanácsosi tisztséget viselő főurak csoportját jelentette, azonban ez Erdélyi rendi szerkezetéből és az állam történetének sajátosságai miatt mégsem vezetett egy külön ülésező főrendi kör kialakulásához. Az országgyűlések menetének általános ismertetése egy-egy példával alátámasztva történik meg egy alfejezetben.

Szintén külön alfejezetek foglalkoznak az országgyűlés külügyi és bíraskodási jogkörével, valamint a fejedelemség törvénykönyveivel. Ez utóbbiak közül az első az *Approbatae Constitutiones*, amelyet 1653-ban II. Rákóczi György parancsára adtak ki és az 1540–1653 között összehívott országgyűléseken meghozott törvényeket tartalmazta. Az ezt követő kiadás a *Compilatae Constitutiones*, az 1654 és 1669 között keletkezett végzéseket foglalta magában. Mindkét gyűjtemény az Erdélyi Fejedelemség országos jogrendszerének összefoglalását jelenti. A XVI. század utolsó évtizedeiben jelent meg a *Supplementum Tripartitii*, amely részben indexként, részben segédanyagként szolgált azoknak, akik munkájuk során a Werbőczy István nevéhez fűződő Tripartitumot használták. Ezen felül a munka tartalmaz olyan speciális, tipikusan erdélyi eseteket, amelyek az említett Tripartitumban nem találhatók meg. A *Specimen juridici processus* Bethlen Gábor fejedelem kérésére készült el 1619-ben. Ez tekintendő a fejedelemség első tényleges perjogi szabálygyűjteményének. A legvégül megemlített *Diploma Leopoldinum* fontossága abban áll, hogy ez szüntette meg az önálló Erdélyi Fejedelemséget és ez számított Erdély számára 1848-ig érvényes alkotmánynak.

A munka tartalmi részét Oborni Teréz összegző gondolatai zárják le. Ebben a néhány, összesen 13 oldalban az Erdélyi Fejedelemség és a Magyar Királyság országgyűléseinek egybevetéséről olvashatunk röviden. A monográfia értékét tovább növeli a 21 oldal terjedeleme rúgó, akkurátusan összeállított függelék, amely fejezetenkénti bontásban tartalmazza a munkában hivatkozott és azon kívül felhasznált szakirodalmat és forráskiadásokat. A mű végül a terjedelmes kiadványban való könnyedebb eligazodást segítő névmutatóval zárul le.

A szerző vitathatatlan érdeme, hogy az olvasó széleskörű, a legújabb kutatási eredményeket tartalmazó, forráskiadványok és szakirodalom bázisára épülő kötetet tarthat

a kezében. Oborni Teréz kiváló munkájának javára írható, hogy rendszerint visszaütal korábbi felvetéseire, megállapításaira, ily módon is nyomatékos adva megfigyeléseinek, eredményeinek. A monográfia a korszakkal foglalkozó kutatók mellett a felsőoktatásban tanuló hallgatók számára is haszonnal forgatható.

Juhász Krisztina

HERNÁDY ZSOLT

**„HA LEGYŐZNEK IS BENNÜNKET, DE BÍRNI SOHA NEM FOGNAK”
SCHWEIDEL JÓZSEF TÁBORNOK ÉLETE**

(Aradi Vértanúk Sorozat, Line Design Kiadó, Budapest, 2018. 341 o. ISBN 978-963-480-005-7)

Az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc kitörésének 170. évfordulójára jelent meg az *Aradi Vértanúk Sorozat* újabb, immáron harmadik kötete, amely egy kevésbé ismert vértanú, Schweidel József tábornok pályafutását mutatja be. Ahogy azt maga a szerző, Hernády Zsolt is írja, Schweidel 1848–1849-es szerepe sokáig annyira ismeretlen volt, hogy a századfordulón még az is előfordulhatott, hogy egy olyan cikk jelent meg róla, amelyben egy akkori történész véleménye szerint csak véletlenül, tábornoki rendfokozata miatt került be a kivégzettek sorába, „mint Pilátus a Credóba”. A szerző ezért is tartotta fontosnak, hogy most több évtizedes kutatási eredményeit összegezve, méltó emléket állítson ennek a jobbra ismeretlen honvédtábornoknak.

A kötet előszavában Hernády előbb összefoglalja a Schweidellel kapcsolatos, eléggé szűkös korábbi szakirodalmat, majd az első fejezetben, mely „A szeplőtelen Schweidel név” címet viseli, röviden ábrázolja azokat a családi és társadalmi viszonyokat, ahonnan hőse pályafutása elindult. Schweidel József 1796. május 18-án született a bácskai Zomborban egy, a török elleni háborúk befejezése után a kipszult területre betelepített német család harmadik gyermekeként. Apja, idősebb Josef Schweidl Bács vármegye kincstári kamarai hivatalának tisztviselője volt, aki 1780-ban magyar nemességet is szerzett, és feleségével Hiltl Terézzel, valamint két leány-, illetve egy fiúgyermekével együtt hamar elindult a korabeli asszimiláció, a magyarosodás útján, noha német gyökereit soha nem tagadta meg. Erre utal az is, hogy a zombori elemi, illetve középiskola elvégzése után tanulmányait Pozsonyban, a királyi akadémián folytató Schweidel József magát a beiratkozáskor „hungarusnak” vallotta. Noha az ifjú sikeresen elvégezte az akadémiát, majd a bécsi tudományegyetem jogi karát is elkezdte, azt végül nem fejezte be. Őt is magával ragadta ugyanis a napóleoni háborúk forrása, és 1813. november 25-én saját költségén szolgáló (ex propriis) kadétként belépett a cs. kir. 6. (Rosenberg) könnyűlovas ezredbe.

A második fejezet, mely az „*Adjátok meg a császárnak, ami a császáré...*” címet kapta, Schweidel életének és katonai szolgálatának 1813 és 1848 közötti szakaszát ismerteti. Hősünk nem sokáig maradt ezredében, hanem 1814 őszén átjelentkezett a számára rokonszenvesebb cs. kir. 4. (Hessen–Homburg) huszárezredbe, amelynek ekkor már a hírneves báró Simonyi József „óbester” volt az ezredparancsnoka. Ezzel az alakulattal esett át a tűzkeresztségen az 1815-ös franciaországi hadjáratban, ahol az összecsapások során már kitűnt bátorságával, és valószínűleg ekkor találkozhatott későbbi hőhéréval, báró Julius von Haynau akkori őrnaggyal is. A napóleoni háborúk lezárulása után az ezred Dijon közelében látott el megszálló feladatokat, majd Bécsbe vonult, 1817-től Nagyváradon